

REFERAT

1999

av

Laila Pietsch

Gemenskapsbildning

- den stora utmaningen att på ett fruktbart sätt kunna arbeta som lärare, läkare och präst -

Överallt kan man idag se tecken på att människor längtar efter nya gemenskapsformer. Det andliga i människan behöver en fysisk gestalt för att vara verksam på jorden. När denna spirituella entitet i människan möter en förhårdnad själsstruktur och föråldrade former för gemenskap, uppstår nöd och smärta både inom oss och i världen. Konflikter uppstår, förväntningar och önskningar ställs gentemot fordringar och fördomar. Det finns lagar för hur en gemenskap bildas, men det finns också lagbundenheter för gemenskapsupplösande faktorer. Sådana faktorer är till exempel: när våra ord blir till fraser, när våra känslor blir alltför beroende av konventioner och när våra handlingar styrs av slentrian och rutin.

Heinz Zimmermann beskrev hur samhällets framtid är avhängigt av om vi kan finna nya vägar till gemenskapsbildning. Att vi, som Steiner skriver i Frihetens Filosofi, förmår "leva i kärlek till handlingen och låta leva i förståelse för andras vilja", är en förutsättning för att kunna lyckas med detta. Frihet finns bara när jag *ger* den åt andra. Ty frihetens impuls härstammar från människans innersta väsen, hennes jag. För att tolerans skall kunna utvecklas inom oss behöver vi en modern kunskapsväg, en antroposofi. Tre ting som vår tid behöver är:

- förståelse av människans utveckling och natur
- tankefrihet
- en levande kunskap om den andliga världen.

De sociala förmågor vi kan utveckla känner vi också till. Det är viktigt att vi bearbetar frågan om vad som hindrar oss att utveckla dessa egenskaper och använda dem i vårt vardagsliv. Vår självuppföstran vidgar vår inre människa, gör oss mer socialt kompetenta, gör oss till en medmänniska i ordets sannaste bemärkelse. Egentligen har vi alla möjlighet att känna till vad en skolningsväg är. Men för att kunna vandra på skolningsvägen behöver vi redskap. Dessa redskap är inre förmågor som var och en själv kan erövra. Några av dessa redskap är:

- En **förmåga till rörlighet**. Jag är hela tiden beredd på att något nytt kan krävas av mig. Jag är öppen, uppmärksam, sökande, vaken, har en förmåga att glädja mig åt att saker *inte* går som jag planerat! Jag ger inte andra skulden för vad som kunde ha gjorts, utan viktigare är: hur klarar jag av en oväntad situation?
- **Humor**. Steiner kallade humorn för "kärlekens lillasyster". Denna lillasyster borde vi alltid ha med oss i livet. Det finns ingen kärlek utan humor.

- **Mod.** Vi behöver modet, eftersom vi aldrig vet om det vi gör med bästa vilja verkligen är det rätta. Vi behöver mod för att överhuvudtaget kunna göra någonting. Vi behöver mod för att kunna stå för de fel som vi alla gör.
- **Andakt till det allra minsta.** En grundförutsättning för ett meditativt liv. I vårt inre skall vi eftersträva en meningsfull relation till det obetydligaste, det mest vardagliga.
- **Ärlighet.** Vi försöker ärligt och realistiskt bedöma oss själva och göra det bästa av det.
- **Vara en del av det hela.** Allt angår mig, för att jag är en del av allt. Ur denna insikt kan en fråga uppstå: På vilket sätt angår vi varandra? Vad vill vi egentligen varandra?
- **Tankens, känslans och viljans verkningar.** På samma sätt som mina viljehandlingar syns i sinnevärlden, så har det jag tänker och känner en inverkan på min omgivning, och får konsekvenser för andra *och* mig.
- **Den pedagogiska lagen - ett kvalitetsutvecklingsarbete** både för oss själva och andra. Denna lag är den viktigaste för självuppfostran på alla plan. Den är till sin innersta natur människokärlekens lag.

Ser vi vardagen som något grått och oförståeligt - eller kan vi se den som ett verksamhetsområde, en möjlighet? Problem vi möter visar oss att den andliga världen förväntar sig något av oss. Vi bär alla med oss möjligheter att hamna i konflikter, och ofta gör vi det med just den människa vi *egentligen vill* samarbeta med, sett ur ett djupare perspektiv. Vi betraktar alltför ofta våra medmänniskor med stora förväntningar på vad *de borde göra*. I stället har vi möjlighet att fråga oss: Vad kan *jag göra* för att förändra?

Om vi tar individens ansvar på fullaste allvar är fråga nummer ett: Vad kan jag göra? och fråga nummer två: Med vem kan jag tala om vad jag har gjort? Att samtala om det vi gör tillsammans med dem vi ingår i en gemenskap med är en förutsättning för att vi överhuvudtaget skall kunna samarbeta på ett fruktbart sätt. "Leta upp de som känner som ni; tala med varandra; finn det gemenskapsbildande inom er själva, för gemenskapen måste utövas i hjärtat hos var och en" sade Michaela Glöckler.

Ett av waldorfskolans mål är att människan skall kunna uppleva sig som frisk. Vad är att vara frisk? Steiner säger att moderna begrepp för vad som är rätt och fel kommer att bli: vad åstadkommer sjukdom och vad åstadkommer hälsa; vad främjar utvecklingen och vad hämmar den? Rätt är alltså det som främjar, fel är det som hämmar utvecklingen.

Skolningsvägen

Rudolf Steiner beskriver att när vi utvecklar vårt tankeliv så har det en motsvarighet i det undermedvetna, där precis samma krafter frigör begär och drifter. Ett steg på skolningsvägen kräver därför tre steg att tygla karaktären. Om vi medvetet går en skolningsväg arbetar vi på att frigöra vårt känsloliv så, att det inte styrs av antipatier eller sympatier. Dessa krafter gör nämligen att känslolivet förblir bundet till kroppen och den till kroppen bundna viljan. Om känslolivet förblir bundet till kroppen har vi en konstitutionell förutsättning att bli "driftsmissbrukare", dvs. vi söker tillfredsställelse via kroppen för det vi ej kommer åt med vår själ. Skolningsvägen innebär att vi med tankens hjälp gör oss förutsättningslöst inställda till allt vi möter, hur det än ser ut hos andra *och* hos oss själva. På det viset kan våra känslor förvandlas till att bli varseblivningsorgan i stället för "utlevelseorgan".

Det finns en avgrund mellan våra ideal och vår verklighet och denna avgrund är smärtsam att uppleva. Att inse hur lite vi förmår uppfylla våra höga mål och ideal är förskräckligt, och vanligtvis hyser vi en stark ångest för denna självinsikt. Den skräcken och ångesten viker bara i det ögonblick vi fattat beslutet att trots allt gå vidare. Men utan detta beslut upplever vi vår

egen ofullkomlighet som något vi ej kan uthärda. När vi börjar kritisera och klandra andra och försöker mästra dem, har det sin orsak i vår egen blockerade initiativförmåga.

Två fallgropar

Det finns två fallgropar på en skolningsväg. Den ena är illusionen att man så fort man förstått något också har rätt att bedöma andra människor. Att *veta* blir likvärdigt med att *kunna*. Den andra faran är missmodet; att man är så svag och usel och därför inte är värdig att beträda skolningsvägen.

Med dessa fallgropar har dock sann självkänedom inget att göra. Skolningsvägen börjar med det man är och kan, och detta är inte "allt eller intet", utan just fakta: *här står jag, vart vill jag?* Sann självkänedom kan inte existera utan skolningsvägen, utan skolningsvägen finns ingen kunskap om det andliga i människan. Kompetens och social begåvning är intimt förbundna med varandra. Det är faktiskt så att skolningsvägen gör oss mer intressanta för vår omgivning. Michaela Glöckler sade att det viktigaste i livet egentligen kanske är att en människa förmår vara "lieb" (snäll, hjärtegod) gentemot sin omgivning.

En waldorfskolas styrelsesätt karaktäriseras som republikanskt. Zimmermann ställde frågan: vad är en republik? Jo att ansvarstagande människor samarbetar därigenom att de erkänner varandras färdigheter, alltså en funktionell färdighetshierarki. Arbetskonferenserna skall vara skolans hjärta. Är vi klara över att ett hjärta är ett varseblivningsorgan och inte en pump? Hur skulle en sådan hjärtats gemenskap se ut? Det vore ett intressant forskningsområde. I ett sådant kollegium kan var och en övervinna sina särintressen till förmån för att varsebli de andra; kollegor, elever och föräldrar, annars uppstår lätt fraktioner av för gemenskapen destruktiv karaktär. Vi får inte heller glömma bort att vi har en ansvarsfull uppgift gentemot barnen och skolan.

Skolans inre liv visar sig i hur hög grad vi kan skratta med varandra eller inte; hur nya kollegor, föräldrar och elever bemöts, hur vi står inne i vår tid och vår omgivning, vilka vanor som finns i skolan. Det viktigaste blir inte att genomföra den egna viljan, utan att vi förmår ge rum åt det som vi ser i vår medmänniskas blick. Detta är broderskapets ideal.

Lärarens ansvar

Vad skall lärarna lära föräldrarna? Jo människokunskap, sann kunskap om människan och hennes utveckling. Försöka besvara frågorna: "Vem är jag?" "Varför finns jag?" "Vad kan jag göra av mitt liv?" Vi har möjligheten att inse att varje människa, även vi själva, längtar efter att förstå vad människans sanna natur är. Denna längtan lever också bland föräldrar och elever i waldorfskolorna.

Varje lärare bär detta ansvar - ett kollegium kan inte bära ansvar, bara den enskilde som ingår där. I det häfte SFWF gett ut av Michaela Glöckler om lärares och föräldrars gemensamma skolningsväg säger hon: "Intresse för andra människor och ett ömsesidigt erkännande är en förutsättning för växelverkan mellan känsla och kunskap. Det utgör även grunden för det förtroende som är så viktigt för det sociala livet. Den avgörande frågan är om vi har förtroende för oss själva och för andra. Utan förtroende kan vi nämligen inte ta de risker som friheten för med sig, varken för egen eller för någon annans del. Människor som saknar självförtroende hamnar lätt i beroendeställning och ofrihet. Om jag å andra sidan inte har förtroende kommer den andre aldrig att känna sig fri. Varje gnutta av gnagande tvivel kommer att skapa osäkerhet och ofrihet hos den andre. Hur bygger vi upp förtroende i mänskliga relationer? Det kan endast ske genom att vi går en gemensam skolningsväg, och om vi lyckas tända intresset inom oss. Om vi inte ger upp hoppet kan vi skapa en fri och

öppen atmosfär utan godtycke, där människorna är beredda att ta risker, dvs. det sker som är en förutsättning för all utveckling, i synnerhet på pedagogikens område."

Frihet - jämlikhet - broderskap

Waldorfskolan är född ut ur den så kallade Tregreningsimpulsen, som mycket kort kan sammanfattas: Frihetens ideal gör kulturlivet levande; jämlikhetens ideal gör rättslivet rättvist, och broderskapets ideal gör näringslivet sunt. (Här är det viktigt att komma ihåg att inom varje gemenskap, som till exempel en skola eller ett sjukhus, finns alla dessa tre områden).

Om vi vänder dessa utåtriktade impulser inåt mot oss själva förvandlas dessa impulser. Frihetens ideal blir till en fritt vald skolningsväg. Jämlikhet blir en känsla inom oss att "solen lyser på oss alla", människans andliga natur förenar alla människor trots de yttre olikheterna. Broderskap blir till tolerans, att se Kristus verka i den andra människan och dra konsekvensen av detta faktum.

"Vadhelst du gör den ringaste av mina bröder det gör du ock mig" - om vi helt och fullt kan förvandla dessa ord till känsla, då kan vi förstå deras fulla sanning. Inför det vi då inser utplånas alla begrepp och föreställningar som skiljer människorna åt".

(R. Steiner i ett föredrag 27/11 1916,
citatet ur Matteus 25:40)